

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 16.01.2024.

Nr. 1/6-3

Atzinums par 2023. gada 27. decembra iesniegumu par LTV redakcionālo lēmumu nepublicēt sabiedriskajos medijos 2023. gada novembra partiju reitingus

2023. gada 27. decembrī Latvijas sabiedrisko mediju ombuds Anda Rožukalne (turpmāk tekstā arī – ombuds) saņēma [...] (turpmāk – Iesniedzējs), iesniegumu (turpmāk – Iesniegums), kurā lūgts izvērtēt Latvijas sabiedrisko mediju vienotā portāla LSM.lv 2023. gada 23. decembra publikāciju “Partiju reitingi decembrī: «Jaunā Vienotība» piedzīvo kritumu, Saeimā iekļūtu 7 spēki” – <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/23.12.2023-partiju-reitingi-decembri-jauna-vienotiba-piedzivo-kritumu-saeima-ieklytu-7-speki.a536577/>, kas tapusi pēc tajā pašā datumā VSIA “Latvijas Televīzija” (turpmāk – LTV) “Panorāma” sniegtās informācijas – <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/lv/314230/panorama> (raidījuma 9:10-14:25 minūte) un kurā, vēstot par decembra datiem, iekļauta norāde, ka LTV redakcionālais lēmums bija novembra partiju reitinga datus nepublicēt.

Iesniedzēja ieskatā šādi rīkojoties LTV vēlējusies “manipulēt ar sabiedrības viedokli, slēpjot no tās nozīmīgu informāciju, kas ir absolūti pretēja sabiedriskajiem medijiem noteiktajiem pienākumiem un diskreditē sabiedrisko mediju darbu”.

Lai izvērtētu Iesniegumā minēto un sniegtu atzinumu, ombuds no 2023. gada 27. decembra līdz 2024. gada 15. janvārim iepazīs ar Iesniegumā minēto LSM.lv publikāciju un LTV “Panorāma” sižetu, izvērtēja publicētos partiju reitingu datus ilgākā laika periodā, vērsās ar jautājumiem pie

LTV galvenās redaktors, LTV Ziņu dienesta atbildīgās redaktors un LSM.lv galvenās redaktors, lai iepazītos ar redakcionālo lēmumu pieņemšanas gaitu.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

konstatē:

[1] 2023. gada 27. decembrī saņemtais Iesniegums sastāv no publikācijas citāta un Iesniedzēja viedokļa par vairākiem ar publikācijas uztveri saistītiem un arī nesaistītiem jautājumiem. Iesniedzējs raksta, ka 2023. gada 23. decembrī “„sabiedriskā” medija mājaslapā publicēts raksts, par kura autoru uzdota „LTV Panorāma” un kurā minēts:

„Decembris premjeres Evikas Siliņas partijai "Jaunā Vienotība" nav bijis veiksmīgs, pētījuma centra SKDS aptauja liecina, ka partijas reitings ievērojami krities. Tiesa, tā saglabāja līderpozīcijas, un tai sekoja Nacionālā apvienība un Zaļo un Zemnieku savienība.

Politisko partiju reitingi decembrī (aptauja notika no 2. līdz 11. decembrim) liecina, ka uz jautājumu "Ja rīt notiktu Saeimas vēlēšanas, par kuru politisko partiju vai apvienību Jūs balsotu", 8,3% atbildējuši, ka par "Jauno Vienotību", par Zaļo un Zemnieku savienību balsotu 7,8%.

Nacionālā apvienība ir trešajā vietā, tā tikai nedaudz atpaliek no ZZS, ar 7,7%, tai seko partija "Latvija pirmajā vietā" – 7,2%, tālāk "Progresīvie" – 6,7%, "Stabilitātei!" – 5,8% un "Apvienotais saraksts" – 5,6%.

Decembrī "Jaunā Vienotība" ir piedzīvojusi ievērojamu kritumu. Salīdzinot ar novembri, reitingi samazinājušies par 2,8 procentpunktiem. Savukārt Nacionālā apvienība pieaudzējusi popularitāti decembrī par 1,5 procentpunktiem.

Novembrī par "Jauno Vienotību" bija gatavi balsot 11,1% aptaujāto. LTV redakcionālais lēmums bija novembra reitingus atsevišķi neizcelt, jo aptauja veikta laikā, kad tikai sāka uzņemt apgriezienus bijušā premjera Krišjāņa Kariņa ("Jaunā Vienotība") skandāls ar privātajiem lidojumiem, un varēja maldināt sabiedrību.”

No šī raksta izriet, ka kādas neminētas personas – visticamākais, VSIA „Latvijas Televīzija” darbinieki, bet, iespējams, arī vēl citas personas – šā gada novembrī ir pieņēmušas lēmumu noslēpt no sabiedrības nozīmīgu informāciju – pētījumu centra SKDS sagatavotos un VSIA „Latvijas Televīzija” nodotos politisko partiju šā gada novembra reitingus, jo šī informācija varējusi „maldināt sabiedrību”.”.

Iesniedzējs norāda, ka “politisko partiju reitingi ir informācija, kas rāda sabiedrības viedokli par konkrētām partijām aptaujas veikšanas laikā, un kā tāda tā var maldināt sabiedrību tikai gadījumā, ja ir tikusi viltota”, vienlaikus “publikācijā nav minēts nekas tāds, kas norādītu uz to, ka vārdā neminētajām personām – VSIA „Latvijas Televīzija” darbiniekiem vai citām lēmumu pieņēmušajām personām – būtu bijusi informācija par to, ka aptaujas rezultāti ir viltoti”. “Ne par šiem, ne par kādiem citiem pētījumu centra SKDS sagatavotiem reitingiem VSIA „Latvijas Televīzija” darbinieki nekad nav izteikuši faktos pamatotu viedokli, ka tie būtu viltoti. Tieši

pretēji: rakstā ir skaidri norādīts, ka vārdā neminētās personas – VSIA „Latvijas Televīzija” darbinieki vai vēl citas personas – lēmumu noslēpt no sabiedrības nozīmīgu informāciju – pētījumu centra SKDS sagatavotos un VSIA „Latvijas Televīzija” nodotos politisko partiju šā gada novembra reitingus – šā gada novembrī ir pieņēmušas tikai tāpēc, ka nav vēlējušās, lai sabiedrība iepazīstas ar šo informāciju. Tādējādi ir acīmredzama šo vārdā neminēto personu vēlme manipulēt ar sabiedrības viedokli, slēpjot no tās nozīmīgu informāciju, kas ir absolūti pretēja sabiedriskajiem medijiem noteiktajiem pienākumiem un diskreditē sabiedrisko mediju darbu,” teikts Iesniegumā, uzsverot, ka “fakts, ka ir notikusi manipulēšana ar sabiedrības viedokli, nav apšaubāms: iepriekš šie reitingi, par kuriem VSIA „Latvijas Televīzija” maksā pētījuma veicējam ar nodokļu maksātāju naudu, ir tikuši publicēti regulāri katru mēnesi”.

Iesniegumā ir izteikts viedoklis par LTV redakcionālajiem lēmumiem, bet nav minēti konkrēti Redakcionālo vadlīniju pārkāpumi.

Iesnieguma noslēgumā Iesniedzējs aizskarošā veidā vēršas pret Ombudu, izsakot noniecinošu viedokli. Vēršu uzmanību, ka Iesniegumu likuma 7. panta 1. punkta 3. apakšpunkts nosaka, ka Iesniegums var tikt atstāts bez izskatīšanas, ja “iesnieguma saturs ir klaji aizskarošs un izaicinošs”.

[2] Lai izvērtētu Iesniegumu, ombuds izvērtēja atbilstošo LTV un LSM.lv saturu, bija saziņā ar dažādiem speciālistiem, LTV galveno redaktori un vairākiem LTV Ziņu dienesta pārstāvjiem, kam ir nosūtīta arī oficiāla vēstule ar lūgumu sniegt skaidrojumu. 2024. gada 12. janvārī uz nosūtīto vēstuli ombuds saņēma LTV atbildes vēstuli Nr. 10/1-6.2.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

secina:

[3] Ombuds ir saņēmis Iesniegumu, kurā pausta neapmierinātība ar LSM.lv publikāciju par partiju reitingiem decembrī, kas tapusi pēc LTV1 “Panorāma” sižeta.

Iesniedzēja uzmanību ir piesaistījusi un satrauc konkrēta publikācijas daļa:

Novembrī par "Jauno Vienotību" bija gatavi balsot 11,1% aptaujāto. LTV redakcionālais lēmums bija novembra reitingus atsevišķi neizcelt, jo aptauja veikta laikā, kad tikai sāka uzņemt apgriezienus bijušā premjera Krišjāņa Kariņa ("Jaunā Vienotība") skandāls ar privātajiem lidojumiem, un varēja maldināt sabiedrību.

Iesniedzēju satrauc jautājums, kāpēc šāds lēmums ir pieņemts un pauž pārliecību, ka notikusi manipulācija. Publikācijā, uz kuru attiecas Iesniegums, ir minēti un grafiski prezentēti SKDS sagatavotie reitingu dati, dodot iespēju iepazīties ar reitingu izmaiņām.

Iepazīstoties ar LTV raidījuma “Panorāma” sižetu, pēc kura tapusi šī publikācija, konstatēts, ka LTV redakcionālā lēmuma skaidrojumu žurnāliste Laura Vonda sniedz divās epizodēs – no

raidījuma 10:39 līdz 10:58 minūtei un no raidījuma 12:12 līdz 12:30 minūtei (zemāk pievienots šo epizožu atšifrējums):

Epizode no 10:39 līdz 10:58 minūtei, kad tiek skaidroti dati “Ja rīt notiktu Saeimas vēlēšanas, par kuru partiju Jūs balsotu”:

Mūsu redakcionālais lēmums bija novembra reitingus nepublicēt, jo tie maldinātu sabiedrību. Tie tapa pirms skandāls par bijušā premjera Krišjāņa Kariņa privātajiem lidojumiem sasniedza kulmināciju. Līdz ar to tie sniegtu maldinošu priekšstatu par sabiedrības viedokli reitingu publiskošanas brīdī.

Epizode no 12:12 līdz 12:30 raidījuma minūtei, kad tiek komentēta partiju apvienības “Jaunā Vienotība” reitingu dinamika:

Vēlreiz atgādinām, ka novembrī reitingus atsevišķi neparādījām, jo, saskaņā ar mūsu redakcionālo lēmumu, tie varēja maldināt sabiedrību. Šeit redzams, ka novembrī partijai vēl ir augsta popularitāte – 19,1%, decembrī tā ir strauji sarukusi.

Savukārt LSM.lv redakcionālā lēmuma skaidrojums bija sekojošs:

Novembrī par "Jauno Vienotību" bija gatavi balsot 11,1% aptaujāto. LTV redakcionālais lēmums bija novembra reitingus atsevišķi neizcelt, jo aptauja veikta laikā, kad tikai sāka uzņemt apgriezienus bijušā premjera Krišjāņa Kariņa ("Jaunā Vienotība") skandāls ar privātajiem lidojumiem, un varēja maldināt sabiedrību.

[4] LTV galvenā redaktore Sigita Rože skaidrojot, kādi apsvērumi noteica to, ka sabiedriskie mediji (LTV/LSM.lv) novembra partiju reitingus nepublicēs, norāda: “LTV nolēma nepublicēt novembra partiju reitingus, jo tobrīd tie neatspoguļoja patieso sabiedrības vērtējumu par “Jauno Vienotību”. Novembra reitingi no SKDS tika saņemti 8. decembrī, bet aptauja veikta periodā no 18. līdz 27.11.2023., kad bijušā premjera K.Kariņa (JV) “lidmašīnu skandāls” vēl tikai attīstījās. Kā zināms, tas īpaši skaļi sāka izskanēt no novembra vidus. Arī SKDS vadītājs, sociologs A.Kaktiņš sūtītajiem reitingiem bija pievienojis savu viedokli, ka “te ir svarīgi ņemt vērā, ka mērījums ir pirms Kariņa lidmašīnas skandāla” un ka “lidmašīnas iespējamais efekts būs redzams decembra aptaujā.” Ņemot šo vērā, tika pieņemts lēmums novembra reitingus parādīt vēlāk kopā ar decembra reitingiem, jo tad būtu precīzāk iespējams atspoguļot sabiedrības vērtējumu, kas arī ir reitingu publiskošanas mērķis. Pēc 8.decembra, kad novembra reitingi tika saņemti, sabiedrība reitingus skatītu “lidmašīnas skandāla” gaismā, bet aptaujas rezultātus šis skandāls aptaujas veikšanas brīdī vēl bija ietekmējis minimāli. Saņemot decembra reitingus, bija redzams, ka JV reitingi bija zemāki, nekā novembrī. Līdz ar to atspoguļojums bija pilnvērtīgāks un nemulsināja sabiedrību.”

LTV galvenā redaktore vēstulē arī skaidro, ka “iekļaut ziņā skaidrojumu, ka novembra reitingi atsevišķi netika parādīti uzskatījām par nepieciešamu, ņemot vērā, ka sociālās tīklošanas vietnēs izplatījās informācija, ka novembra reitingi tiek slēpti no sabiedrības”. Viņaspār, ar šo paskaidrojumu LTV vērsusi uzmanību uz to, “ka ziņā par decembra datiem iekļauti arī novembra dati par politisko partiju popularitāti”.

Komentējot to, vai un cik precīzs ir šis skaidrojums un vai un kā tas auditorijai ļauj saprast LTV redakcionālā lēmuma apsvērumus un būtību, proti, kā tieši reitingu publicēšanas gadījumā notiktu sabiedrības maldināšana, S. Rože raksta, ka “ziņu moderatores tekstā divās pieminētajās ētera epizodēs, skaidri pateikts, kā tieši, redakcijas ieskatā, reitingu publicēšana novembrī varētu sniegt maldinošu priekšstatu sabiedrībai par konkrētas partijas popularitāti tobrīd aptaujāto respondentu vidū – proti, ka kulminējot skandālam ar K.Kariņa lidojumiem, partijas JV reitings sasniedzis vienu no augstākajiem popularitātes rādītājiem šogad. Laiks, kad tika veikta aptauja, varēja vēl neatspoguļot sabiedrības nostāju, jo skandāls vēl turpinājās” un LTV galvenā redaktore pieļauj, ka iespējams, LSM bija nepieciešams plašāks skaidrojums”.

Savā atbildē LTV skaidro arī redakcionālo politiku attiecībā par partiju reitingu publicēšanas regularitāti: “LTV līgums ar SKDS par partiju reitingiem neparedz, ka reitingiem jābūt obligāti katru mēnesi. Reitingu publiskošanas viens no mērķiem ir parādīt tendenci, palīdzēt sabiedrībai saprast, cik populāra ir kura politiskā partija un kāda ir tās popularitātes tendence. Otrs – demonstrēt dažādu notikumu ietekmi uz partiju popularitāti.”

Noslēgumā S. Rože pauž pārliecību, ka konkrētajā situācijā ļoti precīzi ievērots Redakcionālajās vadlīnijās sadaļā “Zinātniska satura izmantojums komunikācijā” ietvertais par to, ka, prezentējot sabiedriskās domas aptauju datus, žurnālists rūpīgi iepazīstas ar datu vākšanas metodēm un pētījuma secinājumiem. “Šajā situācijā īpaši rūpīgi iepazīties ar datiem, kā arī ņēmām vērā aptaujas veicēju norādi par mērījumu veikšanas laiku un tā ietekmi uz datiem,” teikts LTV galvenās redaktora atbildē.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

vērš uzmanību:

[5] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai iesniegumā pausto viedokli.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

atzīst:

[6] Iesnieguma, kurā bija pievērsta uzmanība iespējamai manipulēšanai ar politisko partiju reitingu datiem un izteikts viedoklis par redakcionālajiem lēmumiem, izvērtēšanas gaitā nav identificēti sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju pārkāpumi. Iesniegumā minētais par iespējamo iemeslu, kāpēc redakcija izvēlas nublicēt reitingu datus, uzskatāms par Iesniedzēja pieņemumu. Iesniedzēja secinājums, ka bijis nodoms slēpt SKDS datus par partiju reitingiem, neapstiprinājās. Redakcionālo lēmumu pieņemšanas gaitas un speciālista ieteikumu pamatotību apstiprina vēlāk publiskoto SKDS partiju reitingu datu dinamika.

Iepazīstoties ar LTV Ziņu dienesta pieņemtajiem lēmumiem par SKDS sagatavoto reitingu publicēšanas formu un laiku, kā arī redakcionālā lēmuma skaidrojumu, esmu pārliecināta, ka redakcionālās neatkarības princips ir vērtējams kā prioritārs. Tas paredz LTV Ziņu dienesta darbiniekiem brīvu iespēju izvēlēties konkrētās informācijas publicēšanas laiku, struktūru un apjomu.

Respektējot šo principu, uzskatu, ka būtu bijis iespējams politisko partiju reitingus publiskot arī novembrī, ja vien šie dati būtu ne tikai publicēti, bet tiem būtu pievienots arī žurnālistikai raksturīgs jaunās informācijas izvērtējums un skaidrojums. Tādā gadījumā dati un aktuālie rezultāti būtu jāanalizē un jāskaidro kontekstā ar sabiedriskās domas iespējamām izmaiņām, ko varēja ietekmēt aktuālie sabiedriski politiskie notikumi.

Pozitīvi vērtējot LTV Ziņu dienesta atbildīgumu, kad tika pieņemts lēmums skaidrot politisko partiju reitingu publicēšanas frekvences izmaiņas, uzskatu, ka ētera formātā skaidrojums un pieņemto lēmumu argumentācija ir kopumā auditorijai labāk saprotama un analītiski pamatota. Savukārt LSM.lv publicētajā rakstā, kura pamatā ir 2023. gada 23. decembra raidījuma "Panorāma" sižeta saturs un redakcionālā lēmuma skaidrojums ir noīsināts, tas nav pietiekami izskaidrots un varētu būt pārprotams.

Atzīstot redakcionālās neatkarības principa būtiskumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

iesaka:

[7] Publikācijās, kas galvenokārt satur ārpus LTV veiktu pētījumu datus, secinājumus, pierādījumus, ar īpašām metodēm apstrādātu, statistiku, iesaku izmantot analītiskās žurnālistikas pieeju, ne vien nodot vai prezentēt datus, bet arī skaidrot to nozīmi, pētījuma metodoloģiju, secinājumus un kontekstu. Iesaku veidot atsevišķus formātus, kas ļautu labāk saprast politisko partiju reitingu datus un to izmaiņas, kā arī iespējamo ietekmi uz sabiedrisko domu, īpaši pirms

vēlēšanām. Iesaku pretrunīgu, krasi atšķirīgu un grūti saprotamu datu gadījumā izveidot atklātu un caurskatāmu redakcionālo lēmumu skaidrošanas praksi, detalizēti iepazīstinot ar redakcionālajiem lēmumiem, kas attiecas arī uz datiem, secinājumiem, šajā gadījumā – uz publicēto reitingu struktūru. Iesaku rūpēties, lai redakcionālo lēmumu skaidrojumi būtu saprotami pēc būtības, neatkarīgi no satura platformas.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Anda Rožukalne

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU